

DE LA MERCENARI LA PRIVATE DEFENCE. CAZUL COMPANIILOR MILITARE PRIVATE RUSE

*FROM MERCENARIES TO PRIVATE DEFENCE.
THE CASE OF RUSSIAN PRIVATE MILITARY COMPANIES*

*DES MERCENAIRES À LA PRIVATE DEFENSE.
LE CAS DES SOCIÉTÉS MILITAIRES PRIVÉES RUSSES*

Conf.univ.dr. Iulian CHIFU*
Prof.univ.dr. Teodor FRUNZETI**

Războiul hibrid modern a adus o valoare adăugată importantă, implicând instrumente vechi în haine noi. Este și cazul PMC – Companiile Militare Private –, utilizate în forme care permit negarea credibilă și angajarea mercenarilor cu impunitate. Este cazul Companiilor Militare Private ale Rusiei, o formă de *private defence* care se apropie cel mai mult de mercenari. *Lawfare*, războiul legal, o altă formă foarte prezentă a abordării hibride în zilele de azi, a oferit mijloacele de a angaja și de a schimba o practică profund condamnată, așa cum a permis încălcarea regulilor războiului și a drepturilor omului în construirea unui instrument foarte eficace și cu un impact foarte mare, atunci când se confruntă cu armate regulate, dar și cu gherile, cu insurgențe și cu protestatari legitimi.

Studiul face o trecere în revistă a cadrului legal internațional în cazul utilizării mercenarilor și se canalizează pe obișnuințele și pe abuzurile noilor Companii Militare Private – PMC. De la cadrul legal, respectat în cazul legislației americane și al abordării *private defence* – apărării private în Statele Unite, translația acestor PMC-uri ca instrument în Rusia a pus întreaga umbrelă a unui adevărat război legal, *lawfare*, cu ambiguitatea în statut și ilegalitatea directă potrivit legislației ruse. Ca să nu vorbim despre dificultățile prin care aceste PMC-uri și modul lor concret de a opera se potrivesc cu legislația internațională privind mercenarii și intervențiile ilegale de natură hibridă.

Cazul mercenarilor ruși este în prim-planul acestui articol. El acoperă baza legală (in)existentă în Rusia, utilizarea hibridă a companiilor de apărare private, inexistente din punct de vedere legal, în operațiunile speciale ofensive ale Rusiei, ca și utilizarea lipsei bazei legale pentru a constrânge mercenarii prin condamnarea unora dintre ei pentru a asigura o negare credibilă a susținerii lor de către statul rus; nu în cele din urmă, obișnuința utilizării PMC-urilor ruse ca un instrument de proiecție a puterii, metodele de finanțare acoperită a acestor intervenții și utilizarea politică a unor asemenea instrumente pentru a exhiba caracteristicile de Mare Putere.

The modern hybrid warfare came with an important added value involving old instruments in new clothes. It is the case of the Private Military Companies, used in a way that allows credible denial and the hiring of mercenaries with impunity. It is the case of the Russian PMCs, a form of the private defence that goes the closest to mercenaries. Lawfare, another very present form of the hybrid approaches nowadays, has provided the means to hire and change a highly condemn practice as well as the breach of the rules of war and the human rights into a very effective tool with a very high impact when facing regular armies as well as guerillas, irregulars or legitimate protesters.

The study makes an overlook into the international legal framework for the use of mercenaries, and moves to the uses and abuses of the new PMCs – Private Military Companies. From the legal framework observed in the case of American legislation and private defence approaches in the US, the translation of the PMCs as an instrument in Russia has put the framework under the umbrella of a real lawfare, with ambiguity in the status and illegality according to the internal Russian legislation. Not talking about difficulties of those PMCs and their way of operating to fit into the international legislation regarding mercenaries and the illegal interventions of hybrid nature.

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: keafuyul.@gmail.com

*Universitatea „Titu Maiorescu”

e-mail: tfrunzeti@yahoo.com

Russian mercenaries case study is in the heart of the present paper. It covers the legal (un)existent internal base, the hybrid use of legally inexistent private defence companies in Russia's offensive special operations, as well as the use of the lack of legal base for constraining mercenaries by condemning some for a credible denial. And last but not least, the habitudes in using Russia's PMCs as a power projection instrument, methods to covertly finance those interventions and the political use of such an instrument in showing characteristics of a Great Power.

La guerre hybride moderne a apporté une valeur ajoutée significative, supposant la substitution des instruments obsolètes avec des équipements de dernière génération. Il s'agit des PMC – Private Military Companies –, utilisées sous des formes qui font le déni crédible et l'emploi de mercenaires en toute impunité. C'est le cas des sociétés militaires privées russes (SMC), une forme de "private defense" qui est à peu près équivalent aux mercenaires. "Lawfare", la guerre légale, une autre forme extrêmement présente de l'approche actuelle hybride, a fourni les moyens d'engager et de changer une pratique profondément répréhensible, comme elle a permis la violation des règles de guerre et des droits de l'homme pour créer un instrument très efficace et avec un impact très élevé face aux armées régulières, aux troupes de la guérilla, aux insurgés, aux manifestants légitimes.

Cette étude fait une brève présentation du cadre juridique international sur l'utilisation des mercenaires, en s'attachant aux travers et aux abus des nouvelles sociétés militaires privées – SMC. À partir du cadre juridique, respecté par le droit américain, et de l'approche de "private defense" – la défense privée aux États-Unis –, la transposition de ces PMC, en tant qu'instrument en Russie, a placé l'ensemble du cadre sous l'égide d'une véritable guerre légale, "lawfare", avec l'ambiguïté dans le statut et avec une illégalité directe, selon la législation russe. Sans oublier les difficultés avec lesquelles ces PMC et leur fonctionnement concret sont conformes au droit international sur les mercenaires et sur les interventions illégales hybrides.

C'est le cas des mercenaires russes qui fait l'objet de cet article. Il couvre la base juridique (in)existante en Russie, l'utilisation hybride des sociétés de sécurité privées, légalement inexistantes, dans les opérations offensives spéciales de la Russie, ainsi que l'exploitation de l'absence du cadre légale pour contraindre les mercenaires, en condamnant certains d'entre eux, de démentir aussi crédible que possible le soutien apporté par l'État russe; enfin, l'utilisation des SMC russes comme instrument de projection de puissance, les moyens illégaux de financement de ces interventions et l'utilisation politique de tels instruments pour exhiber ses caractéristiques de Grande Puissance.

Cuvinte-cheie: mercenari; private defence; război hibrid; război legal; gherilă; revoluție; insurecție; protest.

Keywords: mercenaries; private defence; hybrid warfare; lawfare; guerrillas; revolution; insurrection; protest.

Mots-clés: mercenaires; private defense; guerre hybride; guerre légale; guérilla; révolution; insurrection; protestation.

Mercenariatul. O bază legală imperfectă

Mercenariatul își are o lungă dezvoltare istorică și e utilizat din cele mai vechi timpuri. Ideea de a recruta oameni specializați în arta armelor pentru a apăra un prinț sau un nobil și de a participa în războaie e o constantă în cursul istoriei. Apariția statelor naționale, a suveranității egale și a responsabilităților reciproce ale statelor, care vin cu recunoașterea egalității suverane, presupune și stabilirea responsabilităților pentru resortisanții mercenari, o abordare care, credem noi, ar putea să se extindă astăzi la dimensiunea luptătorilor străini – *foreign fighters* – în teatrele de operații teroriste de jur împrejurul lumii, cu toate consecințele care revin statelor pe această dimensiune¹.

Totuși, trebuie recunoscut că legislația în materie e imperfectă. În primul rând, pentru că vorbim, în cea mai mare parte, despre convenții deschise spre semnare statelor sau despre *Rezoluții ale Adunării Generale a ONU* care nu sunt obligatorii.

În al doilea rând, pentru că toți cei cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate nu sunt

semnatari ai acestor convenții, chiar dacă unii sunt votanți ai Rezoluțiilor Adunării Generale a ONU.

Nu în ultimul rând, pentru că definiția din aceste documente, pentru mercenari, este una cumulativă a unui set de condiții care o fac inaplicabilă sau greu aplicabilă în practică.

Rădăcinile legilor antimercenariat se află în legile neutralității din secolul al IX-lea, codificate în *Convenția de la Haga privind respectarea Drepturilor și Datoriilor Puterilor neutre în timp de Război*². Articolul 4 menționează faptul că statele neutre nu pot permite corpurilor de combatanți sau agențiilor de recrutare să se deschidă pe teritoriul statelor neutre, să acționeze precum beligeranții. Totuși, Articolul 6 absolvă statul neutru de responsabilități pentru persoanele care traversează frontiera și-și oferă serviciile beligeranților³. Iar Articolul 17 menționează, drept clauză a pierderii neutralității în război, că prevederile se aplică mercenarilor⁴.

Actul ilegal, potrivit Convenției, nu e mercenariatul *per se* cât violarea suveranității sau

integrității teritoriale a unui stat terț. Legătura e făcută mai degrabă între mercenari și agresiunea la adresa unui stat, respectiv principiile neamestecului în afacerile interne ale statului vizat⁵.

Deci, prevederile dreptului internațional, așa cum e el cuantificat astăzi, cu sau fără statele ca părți ale convențiilor, presupun ca, atunci când se desfășoară un conflict intern sau un război între două state, terțul să respecte suveranitatea statelor și deci să rămână neutru în raport cu războiul respectiv, acest lucru presupunând și neimplicarea terțului în nici un fel ca sursă de mercenari/comandanți/trupe sub orice formă.

Pe această bază, acțiunile Rusiei în Ucraina, chiar și fără asumarea directă a prezenței armate a statului rus, ci doar a unor militari ruși care „s-au rătăcit” în Ucraina sau care erau în concediu – după cum a explicat Serghei Lavrov în ședința OSCE, în care Ucraina a prezentat probele – ca și a altor resortisanți ruși, antrenează responsabilități ale statului, potrivit convențiilor referitoare la mercenari.

*Protocolul adițional I (1977) la Convențiile de la Geneva din 1949*⁶ este singurul document în vigoare astăzi *erga omnes*, aplicabil tuturor, referitor la mercenari și el prevede că un mercenar nu poate fi considerat combatant sau prizonier de război – deci, nu i se aplică Convențiile de la Geneva, în acest caz; iar apoi, este prevăzută o formulă de definire a mercenarului, care reclamă cumulativ mai multe condiții, între care persoana care e recrutată special local sau peste hotare pentru a lupta într-un conflict armat; chiar participă la ostilități; e motivată de bani cu compensații mult mai importante decât forțele militare regulate ale statului în cauză; nu este un cetățean al unei părți aflate în conflict; nu e parte a forțelor armate a niciunei părți aflate în conflict; nu a fost trimisă de statul căruia îi aparține ca militar, în calitate oficială, la un terț aflat în conflict⁷.

Convenția are câteva valori de întrebuintare, între care cea mai importantă, descurajarea mercenariatului prin privarea de drepturi chiar și cele egale cu militarii forțelor regulate, dar și antrenarea răspunderii statelor aparținătoare.

Totuși, definiția mercenariatului este atât de restrictivă în prezenta convenție încât este nepractică și neutilizabilă, în cazuri particulare concrete, oricât de evidente ar fi îndeplinirea prezentelor condiții de către soldații ruși din armata

regulată, capturați în Ucraina, de exemplu, pentru care statul rus neagă orice responsabilitate.

Pe de altă parte, există numeroase eforturi de reparare a acestor vulnerabilități ale legislației, precum *Convenția împotriva Recrutării, Utilizării, Finanțării și Trainingului mercenarilor*, din 4 decembrie 1989, cu 36 de state părți și 9 semnatari, adoptată prin Rezoluția 44/34 a Adunării Generale a Națiunilor Unite⁸.

Mai putem adăuga aici și *Convenția pentru Eliminarea Mercenariatului în Africa, adoptată de către Organizația Unității Africane*, la Libreville, 3 iulie 1977⁹, care este specifică și care repetă prevederile Protocolului Adițional I al Convenției de la Geneva.

Aici, în noua convenție, definiția mercenariatului derivă din Articolul 47 din Protocolul I, dar deja merge mult mai departe, se aplică oricărui conflict armat (Articol 1, paragraf 1) și oricărei situații (Articol 1, paragraf 2). Toate sunt considerate încălcări ale dreptului internațional, cu egală responsabilitate pentru mercenarul în sine și pentru statul aparținător, cu antrenarea de responsabilități pentru state care trebuie să ia măsuri, în raport cu resortisanții mercenari – condamnări, potrivit Codului Penal, urmărirea, prevenția proactivă. Articolul 4 sancționează și complicitatea la activitatea de mercenariat. Articolele 9 și 12 prevăd și extrădarea celor implicați, potrivit Convenției, pentru a face față acuzațiilor de crime în statul în cauză, nu numai prevederilor interne de sancțiune pentru mercenariat.

Dosarul este extrem de complex și există și variante mai directe, și propuneri de convenții obligatorii, ba chiar și studii care separă activitatea legitimă a companiilor militare private de cea a mercenarilor. Michael Scheimer are un asemenea studiu, care e menit să protejeze Companiile Militare Private din punct de vedere juridic, dar și să clarifice situația juridică și să antreneze responsabilitatea statelor unde sunt înregistrate companiile și ai căror cetățeni sunt implicați în aceste acțiuni ilegale¹⁰.

Scheimer arată că toate companiile militare private cad sub incidența Articolului 47, care definește mercenariatul, dar pot să-l evite la fel de lesne, din cauza condițiilor cumulative ale definiției. Sprijinul și rolul de consiliere nu sunt prevăzute în Convenție, definiția presupune rolul direct în lupte efective – fapt ce include automat

companiile militare private, dar cu condiții greu de probat privind implicarea directă; implicarea financiară nu e simplu de probat pentru angajații companiilor militare private, orientate spre profit, dar nu antrenează tipul de condiții financiare cerut de definiție, care se referă la oamenii angajați, care nu sunt direct legați de condițiile ce duc la sancțiuni, prevăzute de Convenție¹¹. Mai mult, Scheimer probează că există limbaj și formulări ale contractelor care pot lesne evita condiția nonapartenenței la forțele armate ale părților implicate într-un conflict¹².

Totuși, concluzia tuturor studiilor, în condițiile noilor convenții, este că o companie militară privată este legitimă, dacă în statul în care e înregistrată, este acceptată varianta apărării private, și dacă există formulele adecvate de control ale instituțiilor statului care controlează armata regulată și serviciile de informații (se poate prin contractele semnate cu statul, care ar trebui să fie direct beneficiar) și dacă sunt prezente în format asumat și reprezintă transparent statul în cauză. Este singura variantă de legalitate a utilizării companiilor militare private pe teritoriul unui stat terț.

Lawfare. Utilizarea în cazul mercenarilor și a private defence

În abordarea conceptului de *lawfare*, nu se poate ignora absența legislației în domeniu sau incompleta statuare a acestuia în Dreptul Internațional, care, nu de puține ori, este speculată, astfel că, în atingerea obiectivelor militare și strategice, se recurge la folosirea mijloacelor militare¹³. Și aici, vorbim despre acțiuni care presupun o premeditare, o planificare strategică în atingerea obiectivelor, nu despre acțiuni pur întâmplătoare sau declanșate de vulnerabilitățile țării în cauză¹⁴.

S-ar putea spune că ne confruntăm tot mai des cu astfel de situații, iar exemplele nu sunt deloc puține, dintre care am putea menționa: apariția acelei noi forme de confruntări militare, în care, drept instrument, sunt folosiți soldați fără însemne și neasumați, așa-numiții „omuleți verzi”, pentru a se evita asumarea responsabilității atât în ceea ce privește agresiunea, cât și drepturile respectivilor soldați și ale familiilor acestora¹⁵; exploatarea capacităților și a poziției dominante deținute, în vederea obținerii de avantaje naționale în războiul cibernetic și în acțiunile agresive din spațiul energetic, prin specularea lacunelor existente în

legislația internațională, astfel de acțiuni nefiind încă sancționate de Dreptul internațional ca agresiuni; crearea de insule artificiale pe mare, cu scopul de a spori drepturile *off-shore*, cum ar fi construirea de noi fortificații strategice, recurgându-se chiar la invocarea unor argumente legate de dezvoltarea naturală a acestor insule artificiale; să nu uităm cazul unui grup de aventurieri/teroriști, care intenționează să-și înființeze propriul stat, prin cumpărare sau prin luarea cu forța a unor zone aflate pe teritoriul unor state slabe, acolo unde autoritatea acestora este redusă, iar armata este insuficient dotată și instruită.

Războiul legal – lawfare –, utilizat în cazul mercenarilor și al companiilor militare private presupune specularea vidului de legislație sau ocolirea responsabilităților din legislația existentă în această materie. Am văzut mai sus care sunt deficiențele legislației iar atunci când ea există și e clarificată, lipsa apetitului statelor de a se alia principiilor și prevederilor convențiilor în materie.

Companiile militare private sunt un instrument relativ recent al proiecției de putere a statelor. Existența legiunilor străine, a mercenarilor și utilizarea lor de către state, cu preponderență în colonii, reprezintă un fapt consemnat în timpul Războiului Rece. Totuși, statele au în continuare legislații, care menționează monopolul forței militare legitime și care condamnă mercenarii. Instrumentarul companiilor militare private, în sens direct, aparține totuși secolului XXI, când extinderea războiului hibrid și nevoia negării credibile a acțiunilor, dar și introducerea unor forme de afaceri și de autofinanțări a acestor instrumente au făcut ca forțele militare să fie dublate de asemenea companii. Cea mai cunoscută și cea mai extinsă utilizare revine Federației Ruse, deși mercenarii și companiile militare private sunt interzise, în continuare, în Rusia.

Definiția cea mai des utilizată pentru companiile militare private este preluată din ”Montreux Document on Pertinent International Legal Obligations and Good Practices for States related to Operations of Private Military and Security Companies during Armed Conflict”¹⁶ și stipulează că CMSP (Companiile Militare și de Securitate Private) sunt „entități private de afaceri care furnizează servicii militare sau de securitate”. În ultimii ani, Rusia a început să fie din ce în ce mai interesată de Companii Militare Private, acestea

fiind utilizate de către unele state, precum SUA, Marea Britanie, Africa de Sud sau Israel.

Diferența fundamentală dintre companiile militare private occidentale și cele ruse este relevantă. Primele au contracte cu statele de care aparțin și au atribuții stricte în recrutarea militarilor de profesie, în antrenarea acestora și îndeplinirea de misiuni periculoase, însoțind trupele militare naționale regulate, cărora le revin atribuțiile generale în conflict și care dețin capacitățile grele și specifice. Companiile private sunt folosite în misiuni speciale, gradul lor de utilizare fiind relativ restrâns în rest – răpiri, asistență și securitatea privaților în teritorii ostile –, deci, cu precădere, atribuții de pază și protecție.

În cazul Federației Ruse, companiile militare private aparțin unor oligarhi ai lui Putin, recrutarea și pregătirea angajaților se fac în tabere GRU – serviciile militare ruse –, iar utilizarea lor în operațiuni speciale excede paza și protecția, fiind, în fapt, trupe militare regulate cu statut special, acoperit, fără asumarea lor de către Moscova, fiind posibilă negarea credibilă și operațiunile de cucerire, preluare, apărare a unor resurse vitale din zone complicate, pe care le exploatează în interes personal, de afaceri, al proprietarului și al statului rus. Legăturile cu statul rus și cu serviciile secrete, cu precădere cele militare, sunt evidente și obligatorii pentru funcționare, chiar și numai în afara teritoriului rus.

Trimiterea contractorilor pe câmpul de luptă implică costuri politice și financiare mai mici și ajută la reducerea costurilor diplomatice și sociale pentru continuarea războiului. În plus, statele nu trebuie să explice public pierderile suferite. Riscurile asumate de către soldații privați sunt mai mari și statul nu are aceleași responsabilități față de ei și de familiile lor, odată ce cad morți sau răniți¹⁷.

În plus, operațiunile pe care le pot îndeplini aceste companii private pot trece dincolo de legile clasice ale războiului, nefiind trupe regulate, iar cei angajați sau capturați de aceste companii nu pot invoca legile războiului, pentru că cei implicați nu au statut de trupe regulate, niciun stat aparținător responsabil. De fapt, companiile militare private sunt un instrument perfect de *lawfare* – război legal – prin funcționarea la limita legii sau pe teritorii unde legea nu are aplicabilitate¹⁸.

Companii militare private. Cazul Rusiei. Obişnuințe și abuzuri în utilizarea private defence

Între 1998 și 2013, Rusia a avut mai multe încercări de a înființa companii militare private pe model occidental. Totuși, produsul final a reprezentat un hibrid, combinând caracteristicile companiilor de securitate private cu ale celor militare. Cele mai semnificative CMP-uri din acea perioadă au fost Antiterror-Orel, Antiterror, Grupul RSB și Grupul de Securitate Moran (care are legături cu Grupul Wagner)¹⁹. În era Putin, Kremlinul a pus accentul pe utilizarea politicii externe prin provocarea Occidentului, cu scopul de a consolida regimul în interior, dar și pentru a restabili vechile „sfere de influență” rusești care existau în perioada sovietică. Cele mai importante companii militare private rusești înființate în ultimul deceniu sunt Moran Security (2011), RSB Group (2011), ENOT (2011) și Wagner (2013)²⁰.

În ultimul deceniu, companiile militare private rusești și-au extins atât gama de servicii pe care le furnizează, cât și zonele în care operează. La început, majoritatea CMP-urilor rusești se concentrau pe servicii de protecție pentru indivizi, companii și infrastructuri critice, sau pe consultanță militară și instruire pentru forțe militare străine²¹. După Primăvara Arabă și începutul războaielor civile, care au avut loc după 2011 în Libia și în Siria, Kremlinul a reevaluat rolul forțelor neregulate și al actorilor nonstatali în conflictele hibride, ceea ce a generat formarea Forțelor Speciale de Operații rusești (SOF) – subordonate Statului General rus – și a companiei militare private Slavonic Corps Limited.

Prima utilizare a forțelor neregulate, în contextul unui conflict hibrid, de către Rusia a fost în timpul anexării Crimeii și începerii războiului din Donbas.

CMP-urile rusești joacă un rol din ce în ce mai important în zonele de conflict și ocupă o poziție egală cu cea a trupelor militare regulate pe câmpul de luptă, fiind un fel de structuri guvernamentale. CMP-urile rusești preiau controlul în „zone gri”, pentru a crea „zone de stabilitate artificială”, în principal cu scopul de a exploata resursele naturale dintr-o zonă și de a prelua parțial controlul politic.

Companiile militare private rusești și-au extins sfera de activități și în spațiul securității cibernetice și al educației/propagandei militar-patriotice,

mai nou al războiului informațional²². Omul de afaceri rus Yevgenii Prigojin, finanțatorul Wagner și apropiat al lui Putin, finanțează și „fabrica de trolci” din Sankt Petersburg. Cea mai mare parte a membrilor CMP-urilor sunt veterani ai structurilor de forță și de securitate ale Rusiei, grupurile atrăgând totuși și luptători proruși din alte state postsovietice și din Serbia.

Statutul companiilor militare private are un rol în accentuarea ambiguităților și în creșterea controlului asupra acestora de către organismele de stat ruse. În Occident companiile militare și de securitate private au un statut legal clar și sunt foarte profitabile, în Statele Unite companiile de securitate private au fost legalizate în 1992, sunt înregistrate oficial și au participat deja la protejarea instalațiilor de petrol și gaze din Irak, începând cu anii 2000.

În schimb, companiile militare private rusești nu există *de jure*. Mai mult, apartenența la o organizație militară privată sau înființarea unei companii militare private reprezintă o activitate de mercenariat, care este ilegală, conform Codului Penal al Federației Ruse. Acest lucru este întărit de articolul 13 din Constituție, care marchează monopolul forței armate a Rusiei la nivelul instituțiilor oficiale de stat. Este motivul pentru care companiile militare private rusești sunt înregistrate în străinătate: RSB-Group a fost înregistrat în Rusia, ca să opereze în interiorul Rusiei, pe activitățile de pază și de protecție legală, și a fost înregistrat în Insulele Virgine britanice, pentru operațiuni internaționale, iar grupul Moran a fost înregistrat în Hong Kong²³.

Pentru a ieși din clinciul legal, deși s-a propus legalizarea acestor companii de câteva ori în Duma de Stat, în septembrie 2018, președintele Putin a semnat un decret prin care a clasificat ca secrete toate informațiile despre cei care „cooperează cu serviciile de informații externe ale Federației Ruse și nu sunt angajați”. Astfel, jurnaliștii care scriu despre aspecte legate de companiile militare private ruse pot fi urmăriți penal pentru investigații și dezvăluiri publice din acest domeniu²⁴.

Totuși, potrivit unor experți în materie, Vladimir Putin și Rusia au interesul de a menține ilegale CMP-urile, ambiguitatea fiind un mecanism prin care acestea pot fi controlate atât de Putin, cât și de FSB, ca instituție, dincolo de coordonările pe care le au cu GRU. Atâta vreme cât funcționează

ilegal, acestea pot fi amenințate, șefii și angajații se confruntă cu condamnări la ani grei de închisoare în Rusia²⁵, iar acest mecanism ajută la menținerea loialității lor pentru Kremlin. Astfel, respectarea ordinelor primite de la Kremlin reprezintă un fel de „taxă” de protecție de stat, pentru a li se permite desfășurarea unor astfel de activități, care aduc venituri individuale și private, dincolo de serviciile făcute statului rus²⁶. În plus, Kremlinul poate continua negarea credibilă a implicării statului rus în activitățile din afară, având în vedere că actorii respectivi nu există în mod formal în Rusia.

Condamnarea mercenarilor: instrument de constrângere și de negare credibilă a racolării luptătorilor în apărarea privată

Există patru tipuri de companii militare private rusești: companii de consultanță, companii de sprijin (funcții auxiliare), companii private de securitate și cele care oferă sprijin tactic în timpul operațiunilor militare (inclusiv participare directă).

Funcțiile realizate depind de teatrul în care operează, dar în linii mari, acestea sunt: militare și paramilitare, geopolitice, geostrategice și hibride. Companiile militare private rusești operează în forma în care au fost direct identificate și există, parțial sau indirect, o recunoaștere, în Ucraina, Siria, Libia, Republica Centrafricană și Venezuela.

În faza timpurie a utilizării companiilor militare private, imediat după anexarea Crimeii și după agresiunea militară din estul Ucrainei, a fost mai întâi expusă la nivel internațional înființarea de către Federația Rusă a unor grupări militare, finanțate de diverse companii private, corpuri de mercenari care să lupte în terțe spații externe.

Prima care a atras atenția a fost Moran Security Group, condusă de Viaceslav Kalașnikov, fost ofițer FSB și, probabil, aflat încă pe statele de plată ale serviciului rus, care a recrutat mercenari, cu precădere foști ofițeri din armată sau din serviciile speciale ori foști polițiști, pentru „corpul slavon”, Slavianski Korpus, care avea drept obiectiv inițial și oficial protejarea instalațiilor petroliere din Siria²⁷.

Ajunsă în Siria, unitatea Slavianski Korpus, cu 250 de mercenari angajați, s-a transformat repede într-o forță care oferea sprijin direct trupelor lui Bashar al-Assad. Însă formula s-a dovedit un eșec total, iar unitatea a fost retrasă repede din Siria, fiind chiar o rușine modul în care funcționa, în comparație cu trupele siriene ale guvernului

Al-Assad sau cu milițiile šiite proiraniene, față de Hezbollahul libian, ca să nu mai vorbim despre Pasadaranii și milițiile oficiale iraniene ce acționau pe teren.

Trupele ruse de mercenari erau îmbătrânite, lipsite de flexibilitate și de forță motrice, slab înarmate pentru teatrul de operațiuni din Siria și complet neadaptate condițiilor locale ale luptei cu insurgența siriană, bine înarmată și echipată, cu Frontul Al Nustra, aparținător al organizației Al-Qaeda, și cu luptătorii Statului Islamic. Trupele ruse s-au întors în țară, potrivit sursei citate, acolo unde unii dintre membrii săi ar fi fost condamnați la închisoare, pentru că au primit resurse de la un stat străin, ca mercenari²⁸.

Moscova a negat orice implicare în activitățile corpului slavon. *Le Figaro* subliniază totuși că este aproape imposibil ca un grup de câteva sute de oameni înarmați să efectueze misiuni în beneficiul statului rus, fără acordul forțelor de securitate din Rusia. Iar neadaptarea la spațiul deșertic și contextul de război de gherilă cu insurgența siriană nu înseamnă că trupele ruse nu au abilități deosebite în spații mai familiare, așa cum se întâmplă în estul Ucrainei.

Este adevărat însă că aici categoria de „voluntari” este diferită de mercenarii din Siria și că aceștia provin în mică măsură dintre foștii militari. Aici, este vorba despre deținuți eliberați și pregătiți, lângă Rostov pe Don, în tabere de antrenament, și introduși, ulterior, peste granița necontrolată în Ucraina de Est, dar, în primul rând, despre militari profesioniști și în termen, care sunt considerați în vacanță sau în concediu și care sunt trimiși să coordoneze și să lupte împotriva armatei și forțelor speciale ucrainene în Donbas.

Grav este că, în caz de deces sau de rănire, aceștia nu beneficiază de niciun drept sau avantaj al cuiva care-și apără țara, sunt îngropați în gropi comune sau sunt aduși acasă în lungul lanț de coșciuge, pitite în convoaiele pretins umanitare, care aduc muniție și furnituri și care pleacă cu morți și răniți în cimitire anonime sau în spitale mici din localități marginale ale Marii Rusii, pentru a li se pierde urma.

În mod oficial prezența mercenarilor pe teritoriul Rusiei nu poate fi recunoscută. Principalele surse de recrutare a „voluntarilor” luptători, în Donetsk și în Lugansk, sunt vechii „afgani” (trupele prezente în lupta din Afganistan),

precum și grupurile tradiționale căzăcești (trupe paramilitare rusești) împreună cu soldații din armata rusă, care semnează concedii sau demisii înainte de a fi trimiși în regiune, împotriva trupelor ucrainene²⁹.

În acest context, am putea menționa cazul luptătorilor aparținând companiei militare private de securitate Wagner, înregistrată în Argentina. Cu un efectiv de aproximativ 1.000 de mercenari, respectiva organizație își pregătește luptătorii în satul rus Molokino, acolo unde se află tabăra de antrenament a celei de a 10-a brigăzi a forțelor speciale de *intelligence* militar GRU. Deși, oficial, sunt interziși în Rusia, aceștia au luptat în teatrele de operațiuni, ceea ce a permis Rusiei să nege orice implicare a sa în operațiuni militare externe.

În paginile publicației ruse *Fontanka*, se menționează, pe baza celor afirmate de unele surse din organizație, faptul că, numai anul acesta, în cursul luptelor din Siria, ar fi murit câteva zeci de membri ai companiei militare Wagner, deși ministrul rus al apărării anunțase moartea a doar șase Spetznaz. Întrucât unitatea, formal, nu există, numărul victimelor din rândul acesteia nu sunt anunțate public.

Conform datelor prezentate de unele publicații ruse, preluate de presa occidentală, președintele Federației Ruse, Vladimir Putin, a acordat decorații mercenarilor care au participat la confruntările armate din Siria, și despăgubiri urmașilor și familiilor celor decedați în conflict, precum și alte onoruri postume, care au fost distribuite de către un general al trupelor de *intelligence* militar³⁰. Publicația rusă *Fontanka* a difuzat fotografii cu medaliile și ordinele purtând semnătura lui Vladimir Putin.

Pe același fond al așa-zisei neimplicări a trupelor ruse în Donbas, luptători aparținând aceleiași organizații au fost trimiși, în 2014-2015, în Ucraina de Est. Este și cazul mercenarului Maksim Kolganov, care apare fotografiat și la Lugansk, în Ucraina, și la Latakia, în Siria, acesta fiind ucis, la 3 februarie 2016, în Siria și primind medalia postumă „pentru bravură” din partea Kremlinului³¹. Anterior, mai mulți soldați ai companiei Wagner au luptat și au murit la Debaltseve, localitate strategică ucraineană din Donbas, după primul acord de la Minsk, confruntare, în cursul căreia au căzut victime și alte câteva sute de militari ruși ai armatei regulate.

Pentru a intra în posesia banilor, salariilor (nu vorbim despre soldele de pe teren) și ajutorului de urmaș, acordate de statul rus, atât „luptătorii străini” ruși, cât și familiile lor trebuie să semneze acorduri de confidențialitate. Legea tăcerii se aplică strict în cazul unei slujbe de voluntar în Donbas și întreținerea familiei post-mortem³². Cât despre recrutări, acestea se fac public de către numeroase organizații false cu anunțuri prin media rusă, evident având susținerea statului rus; cu planificarea și contribuția statului rus și a autorităților, care, într-o țară în care mercenariatul e pedepsit prin lege, au atâtea birouri de recrutare publice și anunțuri în presa oficială.

La acest capitol, numerele prezenței voluntarilor ruși în Donbas merg de la un conservator 12.000-15.000 la 30.000-50.000 maximum (față de până la 1.000 de luptători străini din afara Rusiei, în total, în luptele din Donbas), înregistrând 2.500 de morți numai dintre voluntari. Nu e cunoscut numărul de răniți, dar la o rată medie de 4-4, 5-5, 5 de ori numărul de morți înseamnă estimativ între 10.000 și 13.750 de răniți, numai în primii doi ani de conflict, cât au existat confruntări puternice, înaintea intrării războiului în faza *low intensity conflict*.

Comaniile militare private: un instrument de proiecție a forței și de afirmare ca mare putere

Rusia revine cu noi capacități în sfera puterii, încercând să devină o putere globală, pe un nou fundament și cu o strategie diferită de cea din perioada Războiului Rece. Astfel, președintele Valdimir Putin, împreună cu ministrul apărării, Serghei Shoigu, și cu șeful Statului Major General, Valeri Gherasimov, au conceput sistemul de funcționare a celei mai productive industrii de export și de proiecție a relevanței strategice din ultimii ani, folosindu-se, în atingerea acestui scop, de companii militare ilegale ale GRU, serviciile de informații ruse, înregistrate în alte state, care recrutează în număr tot mai mare soldați de operațiuni speciale drept mercenari, preponderent din Rusia³³.

Astfel, atenția s-a focalizat, într-o primă fază, în direcția stimulării și dezvoltării preocupărilor și școlilor militare patriotice, în care tinerii urmează să fie antrenați, pregătiți ideologic pe baze naționaliste velicoruse, pentru ca, ulterior, să fie recrutați de companii militare private, pentru 3.600 de dolari pe lună (Wagner) sau pentru sume mai mari (Grupul Patriot).

Unul dintre principalele instrumente de proiecție a forței Federației Ruse, compania militară Wagner, prezentă, cu precădere, în confruntările din Ucraina, a revenit, după Grupul Slavon, în luptele din Siria, unde, pentru a captura rafinării și resurse de petrol, a fost plătită cu 25% din valoarea producției³⁴, în afara antrenării trupelor siriene și a luptei directe pentru recuperarea teritoriului controlat de al-Assad.

Aria de acțiune a fost extinsă, ulterior, și în alte zone, cum ar fi Sudan, Libia, Yemen, Republica Centrafricană, urmărindu-se aceleași obiective: protecția liderilor, instruirea armatelor, paza minelor de diamante și de metale rare sau a resurselor de petrol. Metoda folosirii instructorilor sovietici a fost intens reluată, aceasta aducând profituri directe considerabile statului rus și influență strategică relevantă.

Cei care au avut curajul să facă dezvăluiri legate de acest subiect au fost eliminați. Trei ziariști ruși, plătiți de Hodorkovski, au fost uciși în Republica Centrafricană, pentru că au filmat nu numai sprijinul pentru forțele oficiale, ci și acțiuni în teritoriul rebel. Jurnalistul Maxim Borodin, din Ekaterinburg, a murit după ce „a sărit” de la etaj, în împrejurări misterioase³⁵, iar alt jurnalist, Denis Korotkov, din Sankt Petersburg, a trebuit să dispară, după ce a primit amenințări, ca urmare a dezvăluirii afacerii atacului Wagner împotriva trupelor americane și kurdo-arabe, soldat cu moartea câtorva sute de ruși în Siria, lângă Dar Ezzor³⁶.

Rusia a profitat de retragerea americanilor din Africa și de slaba dorință a acestora de a-și menține în continuare prezența în zonă, dar și de imaginea distorsionată a foștilor coloniști, cu precădere francezi, din Africa, și a preluat pozițiile. În Libia, s-a plasat de partea generalului Khalifa Haftar și împotriva guvernului recunoscut de ONU și de SUA³⁷. În Egipt, o veche bază sovietică, a fost reactivată în deșert, spre Libia³⁸. De altfel, în toate cazurile este vorba despre rivalitatea cu SUA, despre un război cu Occidentul, ale cărui rezultate se percep și în momentul actual.

Prezența în zona de est a Mării Mediterane nu e decât un pas făcut, nu numai pentru Siria și Orientul Mijlociu. În Yemen, la cererea mișcării proiraniene Al Houthi și printr-o amplă acțiune, în parteneriat cu Iranul, Rusia a preluat capacitățile de pe fosta bază navală sovietică, din insula Socotra, pe care a controlat-o din 1962 până la prăbușirea URSS³⁹.

Rezultatul strategic a constat, pe de o parte, în deținerea controlului în zona dinspre Golful Aden și Oceanul Indian, iar pe de altă parte, în paritatea controlului pe Marea Roșie, o prelungire a prezenței în estul Mediteranei, prin controlul bazei navale anunțate deja de președintele Al Bashir al Sudanului⁴⁰.

Conform datelor recunoscute public de Rusia sau de țările gazdă, la 15 octombrie 2018, numărul soldaților Wagner era de 2.500 în Siria, 170 în Sudan, 500 la frontiera Republica Centrafricană – Sudan. Acești mercenari sunt folosiți și în Rusia, cu aceeași capacitate de negare credibilă a autorităților, relația dintre respectivele organizații și autoritățile ruse fiind destul de sinuoasă. Deși folosesc acoperire militară clasică, deși primesc ordine și decorații rusești, acești luptători pot fi oricând abandonați, fiind catalogați drept aventurieri, cum ar fi cazul celor doi soldați, capturați și uciși de către Daesh – Stat Islamic, al atacului celor câteva sute de soldați uciși lângă Dar Ezzor (ținta fiind, în fapt, rafinăria din apropiere).

Dar relația complexă ridică și semne de întrebare privind dependența oligarhului care-i plătește, Evgheni Prigojin, de Putin, respectiv nivelul de loialitate și posibilitatea ca, vreodată, să se îndrepte împotriva intereselor statului rus. În plus, asasinarea unora dintre liderii separatiști proruși din Donetsk și Luhansk pune sub semnul întrebării autonomia acestor grupuri și execuțiile unor lideri locali care ignoră ordinele Moscovei, sau implicarea în rivalități de control, sau împărțirea beneficiilor asupra unor resurse și capacități economice lucrative⁴¹.

NOTE:

1 Iulian Chifu, Greg Simons, *The Changing Face of Warfare in the 21st Century*, Editura Routledge, London and New York, 2017, p. 278.

2 Françoise J. Hampson, "Mercenaries: Diagnosis Before Prescription", *Netherlands Yearbook of International Law*, Vol. 22, 1991, pp. 17-19; despre sursa legilor antimercenari în legile neutralității găsim și în Leonard Gaultier, Garine Hovsepian, Ayesha Ramachandran, Ian Wadley and Badr Zerhdoud of The Graduate Institute of International Studies, Geneva, *The mercenary issue at the UN commission on human rights*, http://www.operationspaix.net/DATA/DOCUMENT/6041~v~The_Mercenary_Issue_at_the_UN_Commission_on_Human_Rights.pdf. *Convenția de la Haga (V)*, <http://hrlibrary.umn.edu/peace/docs/con5.html>

3 Leonard Gaultier et al., *op.cit.*, *Convenția de la Haga (V)*, <http://hrlibrary.umn.edu/peace/docs/con5.html>

4 *Convenția de la Haga*.

5 Leonard Gaultier et al., *op.cit.*

6 Additional Protocol I to the Geneva Conventions of 12 August 1949, 8 June 1977 relating to the protection of victims of international armed conflicts reprinted in *International Legal Materials*, Vol. 16, 1391, 1977, <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201125/volume-1125-I-17512-English.pdf>.

7 *Ibidem*.

8 *International Convention Against the Recruitment, Use, Financing and Training of Mercenaries*, New York, 4 December 1989, https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-6&chapter=18&clang=_en; text original https://treaties.un.org/doc/Treaties/1989/12/19891204%2008-54%20AM/Ch_XVIII_6p.pdf.

9 *OUA Convention for the Elimination of Mercenarism in Africa*, Libreville, 3rd July 1977, <https://ihl-databases.icrc.org/ihl/INTRO/485?OpenDocument>

10 Michael Scheimer, "Separating Private Military Companies From Illegal Mercenaries in International Law: Proposing an International Convention for Legitimate Military and Security Support the Reflects Customary International Law", *American University International Law Review*, Vol. 24, Issue 3, Article 6, <https://digitalcommons.wcl.american.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1097&context=auilr>

11 *Ibidem*, pp. 624-626.

12 *Ibidem*, p. 631.

13 Greg Simons, Iulian Chifu, *op.cit.*, Capitolul 3, Capitolul 5.

14 Iulian Chifu, „Război hibrid, lawfare, război informațional. Războaiele viitorului”, *Strategii XXI. Complexitatea și dinamismul mediului internațional de securitate*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2015, pp. 200-209.

15 *Ibidem*.

16 Christopher Spearin, *Private military and security companies and states: Force divided*, Cham: Palgrave Macmillan, 2017.

17 Filip Bryjka, *Russian "Contractors" In the Service of the Kremlin. Special Reports*, 14 august 2019, Warsaw Institute, <https://warsawinstitute.org/russian-contractors-in-the-service-of-the-kremlin/>

18 Greg Simons, Iulian Chifu, *op.cit.*

19 Sukhankin Sergey, *From "Volunteers" to Quasi-PMCs: Retracing the Footprints of Russian Irregulars in the Yugoslav Wars and Post-Soviet Conflicts*, Jamestown Foundation, ar <https://jamestown.org/program/from-volunteers-to-quasi-pmcs-retracing-the-footprints-of-russian-irregulars-in-the-yugoslav-wars-and-post-soviet-conflicts/>

20 Kimberly Marten, "Russia's use of semi-state security forces: the case of the Wagner Group", *Post-Soviet Affairs* 35, nr. 3/2019: pp. 181-204.

21 Margarete Klein, "Private Military Companies – a growing instrument in Russia's foreign and security tool box", *Strategic Analysis 3/2019*, The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats.

22 Greg Simons, Iulian Chifu, *op.cit.*

23 Margarete Klein, *op.cit.*; Christopher Spearin, *op.cit.*

24 Kimberly Marten, *op.cit.*

25 *Ibidem.*

26 Filip Bryjka, *op.cit.*

27 Iulian Chifu, „Eșecul armatelor private ruse, trimise să-l sprijine pe Bashar al Assad”, *Evenimentul Zilei*, 5 februarie, 2015.

28 Michel Borsky, „Les sociétés militaires privées russes : le bras armé caché de Moscou”, *Le Figaro*, 30 April 2015, <https://www.lefigaro.fr/vox/monde/2015/04/30/31002-20150430ARTFIG00295-les-societes-militaires-privee-russes-le-bras-arme-cache-de-moscou.php>

29 Iulian Chifu, „Mercenarii ruși și trupele speciale Spetznaz câștigă războiul din Siria pentru Bashar al Assad”, *Evenimentul Zilei*, 7 aprilie 2015, <https://evz.ro/mercenarii-rusi-si-trupele-speciale-spetznaz-castiga-razboiul-din-siria-pentru-bashar-al-assad-pulsul-planetei.html>

30 Allison Queen, „Vladimir Putin sent Russian mercenaries to «fight in Syria and Ukraine»”, *The Telegraph*, 30 martie 2016, <https://www.telegraph.co.uk/news/2016/03/30/vladimir-putin-sent-russian-mercenaries-to-fight-in-syria-and-uk/>; Pierre Vaux, „Fontanka Investigates Russian Mercenaries Dying For Putin In Syria And Ukraine”, *The Interpreter*, 29 martie 2016, <http://www.interpretermag.com/fontanka-investigates-russian-mercenaries-dying-for-putin-in-syria-and-ukraine/>

31 *Ibidem.*

32 Iulian Chifu, *Foreign Fighters în Donbas: recrutările de „voluntari” ale Rusiei, plătite prin legea tăcerii*, *Evenimentul Zilei*, 23 mai 2016, <https://evz.ro/foreign-fighters-in-donbas-recrutariile-de-voluntari-ale-rusiei-platite-prin-legea-tacerii-pulsul-planetei.html/2>

33 Iulian Chifu, „Refacerea Occidentului împotriva coaliției sino-ruse: reșezările globale pe frontal democrație-autoritarism”, *Adevărul*, https://adevarul.ro/international/in-lume/refacerea-occidentului-coalitiei-sino-ruse-reaseza-rile-globale-frontul-democratie-autoritarism-1_5bc98cfedf52022f75a7848c/index.html.

34 *** *Russia Deploys a Potent Weapon in Syria: The Profit Motive*, *The New York Times*, 5 iulie 2017, <https://www.nytimes.com/2017/07/05/world/middleeast/russia-syria-oil-isis.html>

35 *** *Russian reporter Borodin dead after mystery fall*, *BBC*, 16 April 2018, <https://www.bbc.com/news/world-europe-43781351>

36 *Novaya Gazeta Report: ‘Putin’s Chef’ Involved In Attacks, Killing*, RFE/RL, 22 octombrie 2018, <https://www.rferl.org/a/novaya-gazeta-reports-claims-of-putin-s-chef-involved-in-attacks-killing/29557806.html>

37 Anna Varfolomeeva, „Did a PMC Wagner employee leave a trail of personal belongings in Libya?”, *The Defense Post*, 26 septembrie 2019, <https://thedefensepost.com/2019/09/26/libya-pmc-wagner-haftar/>

38 Phil Stewart, Idrees Ali, Lin Noueihed, „Exclusive: Russia appears to deploy forces in Egypt, eyes on Libya role – sources”, *Reuters*, 14 martie 2017, <https://www.reuters.com/article/us-usa-russia-libya-exclusive/exclusive-russia-appears-to-deploy-forces-in-egypt-eyes-on-libya-role-sources-idUSKBN16K2RY>

39 Mansur Mirovalev, „Russian roots and Yemen’s Socotra language”, *Al Jazeera*, 11 martie 2015, <https://www.aljazeera.com/indepth/features/2015/03/russian-roots-yemen-socotra-language-150308083716499.html>

www.aljazeera.com/indepth/features/2015/03/russian-roots-yemen-socotra-language-150308083716499.html

40 David Tes, *Russia Moves in on Sudan and keen for base in Eritrea*, *Eritrea Focus*, 14 august 2019, <https://eritrea-focus.org/russia-moves-in-on-sudan-and-keen-for-base-in-eritrea/>

41 Iulian Chifu, „Refacerea Occidentului împotriva coaliției sino-ruse: reșezările globale pe frontal democrație-autoritarism”, *Adevărul*, https://adevarul.ro/international/in-lume/refacerea-occidentului-coalitiei-sino-ruse-reaseza-rile-globale-frontul-democratie-autoritarism-1_5bc98cfedf52022f75a7848c/index.htm

BIBLIOGRAFIE

Convenția de la Haga (V), <http://hrlibrary.umn.edu/peace/docs/con5.html>

Additional Protocol I to the Geneva Conventions of 12 August 1949, 8 June 1977 relating to the protection of victims of international armed conflicts reprinted in International Legal Materials, Vol. 16, 1391, 1977, <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201125/volume-1125-I-17512-English.pdf>

International Convention Against the Recruitment, Use, Financing and Training of Mercenaries, New York, 4 December 1989, https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-6&chapter=18&clang=_en; text original la https://treaties.un.org/doc/Treaties/1989/12/19891204%2008-54%20AM/Ch_XVIII_6p.pdf

OAU Convention for the Elimination of Mercenarism in Africa, Libreville, 3rd July 1977, <https://ihl-databases.icrc.org/ihl/INTRO/485?OpenDocument>

Borsky Michel, *Les sociétés militaires privées russes: le bras armé caché de Moscou*, *Le Figaro*, 30 Aprilie 2015, <https://www.lefigaro.fr/vox/monde/2015/04/30/31002-20150430ARTFIG00295-les-societes-militaires-privee-russes-le-bras-arme-cache-de-moscou.php>

Bryjka Filip, 2019, *Russian “Contractors” In the Service of the Kremlin. Special Reports*, 14 august, Warsaw Institute, <https://warsawinstitute.org/russian-contractors-in-the-service-of-the-kremlin/>

Chifu Iulian, „Eșecul armatelor private ruse, trimise să-l sprijine pe Bashar al Assad”, *Evenimentul Zilei*, 5 februarie, 2015.

Chifu Iulian, „Foreign Fighters în Donbas: recrutările de «voluntari» ale Rusiei, plătite

prin legea tăcerii”, *Evenimentul Zilei*, 23 mai 2016, <https://evz.ro/foreign-fighters-in-donbas-recrutarile-de-voluntari-ale-rusiei-platite-prin-legea-tacerii-pulsul-planetei.html/2>

Chifu Iulian, „Mercenarii ruși și trupele speciale Spetznaz câștigă războiul din Siria pentru Bashar al Assad”, *Evenimentul Zilei*, 7 aprilie 2015, <https://evz.ro/mercenarii-rusi-si-trupele-speciale-spetznaz-castiga-razboiul-din-siria-pentru-bashar-al-assad-pulsul-planetei.html>

Chifu Iulian, „Război hibrid, lawfare, război informațional. Războaiele viitorului”, *Strategii XXI. Complexitatea și dinamismul mediului internațional de securitate*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2015.

Chifu Iulian, „Refacerea Occidentului împotriva coaliției sino-ruse: reșezările globale pe frontal democrație-autoritarism”, *Adevărul*, https://adevarul.ro/international/in-lume/refacerea-occidentului-coaliției-sino-ruse-reșezările-globale-frontul-democrație-autoritarism-1_5bc98cfedf52022f75a7848c/index.html

Chifu Iulian, Simons Greg, *The Changing Face of Warfare in the 21st Century*, Editura Routledge, London and New York, 2017.

Gaultier Leonard, Hovsepian Garine, Ramachandran Ayesha, Wadley Ian, Zerhdoud Badr, The Graduate Institute of International Studies, Geneva, *The mercenary issue at the UN commission on human rights*, http://www.operationspaix.net/DATA/DOCUMENT/6041~v~The_Mercenary_Issue_at_the_UN_Commission_on_Human_Rights.pdf

Hampson J. Françoise, „Mercenaries: Diagnosis Before Prescription”, *Netherlands Yearbook of International Law*, Vol. 22, 1991.

Kimberly Marten, „Russia’s use of semi-state security forces: the case of the Wagner Group”, *Post-Soviet Affairs* 35, nr. 3/2019.

Klein Margarete, *Private Military Companies – a growing instrument in Russia’s foreign and security tool box*, *Strategic Analysis* 3/2019, The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats.

Mirovalev Mansur, „Russian roots and Yemen’s Socotra language”, *Al Jazeera*, 11 martie 2015, <https://www.aljazeera.com/indepth/features/2015/03/russian-roots-yemen-socotra-language-150308083716499.html>

Queen Allison, „Vladimir Putin sent Russian mercenaries to «fight in Syria and Ukraine»”, *The Telegraph*, 30 martie 2016, <https://www.telegraph.co.uk/news/2016/03/30/vladimir-putin-sent-russian-mercenaries-to-fight-in-syria-and-uk/>

Scheimer Michael, „Separating Private Military Companies From Illegal Mercenaries in International Law: Proposing an International Convention for Legitimate Military and Security Support the Reflects Customary International Law”, *American University International Law Review*, Vol. 24, Issue 3, Article 6, <https://digitalcommons.wcl.american.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1097&context=auilr>.

Spearin Christopher, *Private military and security companies and states: Force divided*, Cham: Palgrave Macmillan, 2017.

Stewart Phil, Idrees Ali, Lin Noueihed, „Exclusive: Russia appears to deploy forces in Egypt, eyes on Libya role – sources”, *Reuters*, 14 martie 2017, <https://www.reuters.com/article/us-usa-russia-libya-exclusive/exclusive-russia-appears-to-deploy-forces-in-egypt-eyes-on-libya-role-sources-idUSKBN16K2RY>

Sukhankin Sergey, *From “Volunteers” to Quasi-PMCs: Retracing the Footprints of Russian Irregulars in the Yugoslav Wars and Post-Soviet Conflicts*, Jamestown Foundation, <https://jamestown.org/program/from-volunteers-to-quasi-pmcs-retracing-the-footprints-of-russian-irregulars-in-the-yugoslav-wars-and-post-soviet-conflicts/>

Tes David, *Russia Moves in on Sudan and keen for base in Eritrea*, *Eritrea Focus*, 14 august 2019, <https://eritrea-focus.org/russia-moves-in-on-sudan-and-keen-for-base-in-eritrea/>

Varfolomeeva Anna, „Did a PMC Wagner employee leave a trail of personal belongings in Libya?”, *The Defense Post*, 26 septembrie 2019, <https://thedefensepost.com/2019/09/26/libya-pmc-wagner-haftar/>

Vaux Pierre, „Fontanka Investigates Russian Mercenaries Dying For Putin In Syria And Ukraine”, *The Interpreter*, 29 martie 2016, <http://www.interpretermag.com/fontanka-investigates-russian-mercenaries-dying-for-putin-in-syria-and-ukraine/>

*** *Russia Deploys a Potent Weapon in Syria: The Profit Motive*, The New York Times, 5 iulie 2017, <https://www.nytimes.com/2017/07/05/world/middleeast/russia-syria-oil-isis.html>

*** *Russian reporter Borodin dead after mystery fall*, BBC, 16 April 2018, <https://www.bbc.com/news/world-europe-43781351>

[com/news/world-europe-43781351](https://www.bbc.com/news/world-europe-43781351)

*** *Novaya Gazeta Report: "Putin's Chef" Involved In Attacks, Killing*, RFE/RL, 22 octombrie 2018, <https://www.rferl.org/a/novaya-gazeta-reports-claims-of-putin-s-chef-involved-in-attacks-killing/29557806.html>